Βουλή, 29 Απρ. 1998
Αναθεώρηση Συντάγματος

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Αισθάνομαι σήμερα ιδιαίτερη ικανοποίηση, γιατί η Βουλή καλείται να συζητήσει τη Πρόταση της Επιτροπής για την αναθεώρηση του Συντάγματος. Ικανοποίηση, πρώτον γιατί τηρήθηκε το χρονοδιάγραμμα που είχαμε τάξει από την αρχή και δεύτερον γιατί η Επιτροπή εργάστηκε δημιουργικά, έχοντας στραμμένη την προσοχή της στο μέλλον. Επιθυμώ ακόμη να τονίσω ότι η Πρότασή της είναι αποτέλεσμα ευρυτέρων συγκλίσεων.

Το γεγονός αυτό συνιστά, νομίζω, την καλύτερη εγγύηση και τον καλύτερο οιωνό για έναν εποικοδομητικό διάλογο στη Λαϊκή Αντιπροσωπεία. Ένα διάλογο, που θα αναδείξει τα προβλήματα που μας απασχολούν σε όλες τις πτυχές τους και θα μας βοηθήσει να διαμορφώσουμε ένα πρόσφορο πλαίσιο για τον εκσυγχρονισμό των θεσμών και την ανανέωση του πολιτικού μας συστήματος με ορίζοντα τον αιώνα που έρχεται.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Η πρωτοβουλία που αναλάβαμε για την αναθεώρηση του Συντάγματος έχει βασικά δύο στόχους. Πρώτα απ' όλα, αποτυπώνει στο Καταστατικό Χάρτη και εγχαράσσει στο σώμα του θεσμούς και ρυθμίσεις που έχουν ήδη επενδυθεί σε διάφορα νομοθετήματα, όπως για παραδείγματα το ΑΣΕΠ ή ο Συνήγορος του Πολίτη. Με τον τρόπο αυτόν, θωρακίζονται συνταγματικά καινοτομίες, με τις οποίες εμπλουτίσθηκε κατά καιρούς το θεσμικό οικοδόμημά μας. Με πολλές νέες προτάσεις επιχειρείται, εξάλλου, να ξεπεραστούν αγκυλώσεις και να ανοίξουν νέοι δρόμοι για την αποδοτικότερη λειτουργία των θεσμών.

Ο δεύτερος στόχος μας: Στην εποχή μας, όπως έχω τονίσει κατ' επανάληψη, όλα αλλάζουν με ραγδαίους ρυθμούς. Οι προκλήσεις που δεχόμαστε είναι πολλές και πρωτόγνωρες. Για την αντιμετώπισή τους είναι αναγκαίο να επιδεικνύουμε, περισσότερο παρά ποτέ, μεγάλη διορατικότητα. Είναι ανάγκη, με άλλα λόγια, να μην τρέχουμε πίσω από τα γεγονότα αλλά να τα προλαβαίνουμε. Να διαβλέπουμε τι σημαίνουν για τη

κοινωνία μας οι συνεχώς αυξανόμενες δυνατότητες των τηλεπικοινωνιών ή της πληροφορικής. Οι συγκλίσεις που επιτεύχθηκαν σε πολλά ζητήματα κατά τις συζητήσεις στην Επιτροπή δείχνουν ότι τη στάση αυτή συμμερίζονται σε μεγάλο βαθμό οι περισσότεροι βουλευτές και τα περισσότερα κόμματα.

Το Σύνταγμα του 1975, προϊόν της μεταδικτατορικής συγκυρίας, λειτούργησε σε γενικές γραμμές ικανοποιητικά, προσφέροντας ένα σύγχρονο κατά βάση θεσμικό πλαίσιο για τις πολιτικές και κοινωνικές αντιπαραθέσεις. Αποτελεί πια κοινό τόπο ότι η χώρα μας γνώρισε, υπό την ισχύ του, παρά ορισμένες αδυναμίες και αγκυλώσεις, την καλύτερη Δημοκρατία στη νεότερη ιστορία της. Μετά μάλιστα την εξάλειψη από το σώμα του των προεδρικών στοιχείων, που συντελέσθηκε με την αναθεώρηση του 1986, διευρύνθηκε η νομιμοποιητική βάση του και εξέλιπαν οι κίνδυνοι εντάσεων στο σκληρό πυρήνα του πολιτεύματος.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Η σύγχρονη κοινωνία καθορίζεται από μία πραγματική επανάσταση στο χώρο των επιστημών και της τεχνολογίας. Τις

συνέπειες της επανάστασης αυτής βιώνουμε όλοι στην καθημερινή μας ζωή. Δεν έχουμε παρά να σκεφθούμε τη σημασία της τηλεόρασης στη καθημερινή ζωή μας. Η πραγματικότητα που διαμορφώνεται ισοδυναμεί με μία μεγάλη πρόκληση, που θα μπορούσε να προσομοιαστεί ως νόμισμα με δύο όψεις. Η πρώτη όψη αντιστοιχεί στις τεράστιες δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία για να λύσουμε πολλά προβλήματά μας, ενώ η δεύτερη αντιστοιχεί στους κινδύνους που συνεπάγεται για τον άνθρωπο και την αξία του η ραγδαία εξάπλωσή της.

Ενόψει των νέων δεδομένων, το Σύνταγμα πρέπει να εμπλουτισθεί με νέα δικαιώματα και εγγυήσεις για την προστασία του πολίτη αλλά και κάθε ανθρώπου. Η Πρόταση της Επιτροπής περιέχει σημαντικές καινοτομίες προς αυτήν την κατεύθυνση όπως την προστασία από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων ή την προστασία του προσώπου από βιοϊατρικούς πειραματισμούς. Η συζήτησή της στη Βουλή παρέχει την ευκαιρία να καμφθούν επιφυλάξεις και αντιρρήσεις που έχουν εκφρασθεί σχετικά, ώστε να καταλήξουμε στην αναμόρφωση του συστήματος προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων με

βασικό γνώμονα την ενδυνάμωση της ελευθερίας του ανθρώπου.

Παρουσιάζοντας τη φιλοσοφία της πρότασης του ΠΑΣΟΚ για την Αναθεώρηση του Συντάγματος, είχα την ευκαιρία να τονίσω ότι η προσωπική ελευθερία και η ανθρώπινη αξιοπρέπεια απειλούνται σε πολλές εκφράσεις τους από εντελώς νέους κινδύνους και ισχυρά κέντρα εξουσίας. Οι συνθήκες έχουν άλλωστε αλλάξει από το 1975 άρδην. Γι' αυτό ακριβώς η περιφρούρηση και η ενδυνάμωση της ελευθερίας αποτελεί πρώτη προτεραιότητά μας. Έτσι ευελπιστούμε να αποτρέψουμε τη διάχυση των κινδύνων που συνδέονται με την εξάπλωση της τεχνολογίας και να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις για την αξιοποίηση των νέων δυνατοτήτων που προσφέρει. Η επιλογή αυτή αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της φιλοσοφίας μας, προσβλέπει στην αναβάθμιση της ελευθερίας του ανθρώπου και την ανάδειξή του ως πρωταγωνιστή σε μία κοινωνία δικαιοσύνης και αλληλεγγύης.

Εντελώς ξένη προς αυτή τη φιλοσοφία είναι η νεοφιλελεύθερη οπτική, η οποία ενδιαφέρεται προπάντων για την κυριαρχία των απρόσωπων νόμων της αγοράς. Στο βωμό της εξυπηρέτησής

της είναι έτοιμη να θυσιάσει αβασάνιστα την προσωπική ελευθερία. Η κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη της είναι έννοιες αδιάφορες. Τέλος, η συγκάλυψη του πραγματικού προσώπου της, που επιχειρείται πολλές φορές με την επίκληση της ελευθερίας της ατομικής πρωτοβουλίας, δεν είναι πια σε θέση να παραπλανήσει κανένα. Η κοινωνική ευθύνη είναι και πρέπει να είναι αναπόσπαστο στοιχείο της ελεύθερης ατομικής πρωτοβουλίας. Επιτρέψτε μου να χρησιμοποιήσω μία αποστροφή: Έχουν γνώσιν οι φύλακες! Όλοι γνωρίζουμε το προσωπείο της. Κι όλοι γνωρίζουμε τις μεθοδεύσεις που επιστρατεύει για να παραγκωνίσει αξίες που αποτελούν αδιαπραγμάτευτη κατάκτηση του πολιτισμού μας.

Στον αντίποδα ακριβώς βρίσκεται η οπτική ενός άκρατου και αποστεωμένου κρατισμού. Πολλές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης το βίωσαν στο πετσί τους. Και η συνταγή αυτή είναι, για εντελώς φυσικά διαφορετικούς λόγους, αποτυχημένη, γιατί στο όνομα μίας απατηλής προστασίας ισοπεδώνει τους ανθρώπους και υποθηκεύει την ελευθερία.

Σε λίγες, είναι αλήθεια, περιπτώσεις φάνηκε να προβάλλει ή να επιβιώνει κατά τις συζητήσεις στην Επιτροπή ο απόηχος είτε της νεοφιλελεύθερης οπτικής είτε της φιλοσοφίας του άκρατου κρατισμού. Πάντοτε ευτυχώς χωρίς επιτυχία. Η διαπίστωση αυτή αποτελεί απόδειξη πολιτικής ωριμότητας και καταξίωσης του συνταγματικού πολιτισμού μας.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Η Αναθεώρηση προωθείται παράλληλα με την επιτάχυνση της διαδικασίας για την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Η χώρα συμμετέχει ενεργά σ' αυτήν με επαρκή συνταγματικό εξοπλισμό. Όπως έχει αποδειχθεί, ο Καταστατικός μας Χάρτης παρέχει πρόσφορες ασφαλιστικές δικλείδες που διευκολύνουν την ώσμωση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η κύρωση της Συνθήκης του Άμστερνταμ που θα γίνει στην επόμενη σύνοδο της Βουλής θα δώσει για μία ακόμη φορά την ευκαιρία να επιβεβαιωθεί η επάρκεια του Συντάγματός μας.

Σωστό είναι πάντως να εξετάσουμε πάλι με πιο ώριμες συνθήκες, αν πρέπει να διευκρινισθεί και ενδεχομένως να συμπληρωθεί το άρθρο 28. Δεν επιτρέπεται να παραγνωρίζουμε ότι η διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης συνδέεται σε κάθε νέα φάση της με νέα προβλήματα. Η δυναμική αυτή μας αναγκάζει να θέτουμε περιοδικά σε συνταγματικό επίπεδο το βασικό ερώτημα της σχέσης της πολιτείας με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Σταθερή και αμετακίνητη θέση μας είναι ότι ενδυνάμωση της ελευθερίας και ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών συμβαδίζουν. Η αναγνώριση και η πραγμάτωση των δικαιωμάτων του πολίτη ευνοούν την καλύτερη λειτουργία της δημοκρατίας.

Ο εκσυγχρονισμός του πολιτικού μας συστήματος πρέπει να προχωρήσει με ταχύτερους ρυθμούς. Το Σύνταγμα του 1975 και η αναθεώρηση του 1986 είχαν ως κύριο στόχο αφενός την αποκατάσταση της δημοκρατίας και την ανασυγκρότηση της

πολιτείας και αφετέρου την απαλλαγή του πολιτεύματος από ρυθμίσεις που μπορούσαν να υποθηκεύσουν τη λειτουργία του. Το γεγονός ότι οι επιλογές αυτές γίνονται αποδεκτές στην Πρόταση της Επιτροπής αποδεικνύει ότι οι βασικοί κανόνες του πολιτεύματος γίνονται ευρύτερα αποδεκτοί. Οι όροι έτσι που προσδιορίζουν τον πολιτικό ανταγωνισμό αποτελούν κατά την κοινή παραδοχή τη ραχοκοκκαλιά του πολιτικού συστήματος. Πρόκειται για μία εξέλιξη που έρχεται, νομίζω, να υπογραμμίσει την ωριμότητα της δημοκρατίας μας.

Πεποίθησή μας αποτελεί ότι ο κοινοβουλευτισμός πρέπει να είναι ακηδεμόνευτος. Είμαστε λοιπόν αντίθετοι σε κάθε σκέψη που αποβλέπει στην ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας. Η πράξη έχει αποδείξει ότι ο Αρχηγός του Κράτους με τη σημερινή νομικοπολιτική του θέση συμβάλλει εποικοδομητικά στη λειτουργία του πολιτεύματος.

Το μόνο ζήτημα που θέτουμε αναφέρεται στην αποσύνδεση της διαδικασίας ανάδειξης του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής. Αν ανατρέξουμε στο πρόσφατο παρελθόν, θα διαπιστώσουμε ότι το ενδεχόμενο του πρόωρου τερματισμού

της Βουλής δημιουργούσε χωρίς αποχρώντα λόγο τριβές και εντάσεις. Πρέπει όλοι να συμφωνήσουμε ότι η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν επιτρέπεται στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού συστήματος να επηρεάζει τη ζωή και το έργο μίας Κυβέρνησης που απολαύει την εμπιστοσύνη της Βουλής. Οι λύσεις που προβάλλονται σχετικά είναι περισσότερες. Η συζήτηση που θα ακολουθήσει θα μας δώσει ασφαλώς την ευκαιρία να τις συγκρίνουμε και να τις αξιολογήσουμε καλύτερα. Από εκεί και πέρα, εναπόκειται στην αναθεωρητική Βουλή να επιλέξει την προσφορότερη.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Κοινό έδαφος διαπιστώνεται εξάλλου και σε μία σειρά από άλλα σημαντικά προβλήματα για τη λειτουργία των θεσμών. Προβλήματα, που έχουν κατά καιρούς προκαλέσει αντιπαραθέσεις μεταξύ των κομμάτων. Πρόκειται ιδίως για τον έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων και των υποψηφίων βουλευτών, τη διευκρίνιση των όρων για τον προσδιορισμό του εκλογικού συστήματος και τον επανακαθορισμό των κωλυμάτων και των ασυμβιβάστων εκλογιμότητας.

Ευπρόσδεκτη είναι η αναγωγή της οικονομικής ενίσχυσης των κομμάτων εκ μέρους του κράτους σε υποχρέωση της Πολιτείας και η βελτίωση των όρων για τον έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων. Ιδιαίτερα θέλω να υπογραμμίσω ότι το εκλογικό σύστημα για την εκλογή των βουλευτών θα είναι εφεξής εκ των προτέρων γνωστό. Μία πολύχρονη έτσι πρακτική που επεφύλασσε τον καθορισμό του εκλογικού συστήματος ως προνόμιο του εκάστοτε κυβερνώντος κόμματος θα ανήκει οριστικά στο παρελθόν. Πρόκειται για μία τομή, η οποία θα έχει πολλαπλά θετικές επενέργειες.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Η ανάγκη ανανέωσης των κοινοβουλευτικών θεσμών είναι καταφανής. Η Βουλή λειτουργεί από καιρό με προδιαγραφές που δεν της επιτρέπουν να αναδείξει τον κεντρικό της ρόλο στο πολιτικό μας σύστημα. Πρέπει λοιπόν να αναζητήσουμε πρόσφορες λύσεις που θα την καταστήσουν πράγματι κεντρικό θεσμό της δημοκρατίας. Το πρόβλημα αυτό απασχολεί, όπως γνωρίζετε, όλα τα Ευρωπαϊκά Κράτη. Έτοιμες συνταγές δεν

υπάρχουν. Γι' αυτό ακριβώς πρέπει να εξαντλήσουμε την ευρηματικότητά μας. Το χρωστάμε στη λαϊκή αντιπροσωπεία.

Σύμφωνα με την Πρόταση τα νομοσχέδια θα ψηφίζονται όχι μόνο από την Ολομέλεια αλλά και από τις Διαρκείς Κοινοβουλευτικές Επιτροπές. Με τον τρόπο αυτό, θα αποσυμφορηθεί επιτέλους ο νομοθετικός όγκος που είναι σήμερα αδύνατον να διεκπεραιωθεί έγκαιρα στην Ολομέλεια. Σε ένα ορθολογικό σχήμα δουλειάς το νομοθετικό έργο θα κατανέμεται μεταξύ Ολομέλειας και Επιτροπών.

Η Ολομέλεια θα επιτελεί έτσι με βελτιωμένους όρους την αποστολή της και θα επωμίζεται μόνον την διαμόρφωση των βασικών νομοθετικών επιλογών, τη λήψη των σημαντικοτέρων πολιτικών αποφάσεων και τον έλεγχο της Κυβέρνησης. Οι κοινοβουλευτικοί θεσμοί θα ανανεωθούν έτσι και οι βουλευτές θα νοιώσουν ότι συμβάλλουν ουσιαστικά στη λήψη των αποφάσεων.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Όπως είναι γνωστό, η δικαιοσύνη έχει υποστεί στο παρελθόν πολλές δοκιμασίες. Η θέσπιση του Συντάγματος το 1975 σηματοδοτεί νέα αρχή, κυρίως διότι προβλέπει μία σειρά από εγγυήσεις για την λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών. Οι εγγυήσεις αυτές φαίνονται ίσως εκ πρώτης όψεως ικανοποιητικές. Ορισμένες όμως δυσλειτουργίες που διαπιστώθηκαν τα τελευταία χρόνια και ορισμένα παθολογικά συμπτώματα που παρουσιάσθηκαν στην πράξη έχουν οξύνει την ευαισθησία μας. Πιστεύουμε, γι' αυτό, ότι πρέπει να περιβάλλουμε με πρόσθετες εγγυήσεις την εξωτερική και εσωτερική ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.

Η επιλογή των Προεδρείων των Ανωτάτων Δικαστηρίων συνιστά εν προκειμένω το σημαντικότερο πρόβλημα. Οι λόγοι είναι προφανείς και πολυσυζητημένοι. Τα περισσότερα πλεονεκτήματα συγκεντρώνει μία συνδυασμένη λύση σε δύο επίπεδα. Συγκεκριμένα, συλλογικό όργανο με ευρεία σύνθεση καλείται να προτείνει τους δικαστές που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις για την ανάδειξή τους στο Προεδρείο των

Ανωτάτων Δικαστηρίων. Η τελική επιλογή εναπόκειται πάντως στην Κυβέρνηση, με βάση την πρόταση του παραπάνω συλλογικού οργάνου. Πρόκειται για ένα μικτό σύστημα, το οποίο συνδυάζει τα πλεονεκτήματα λύσεων που επιφυλάσσουν τη σχετική απόφαση αποκλειστικά είτε στην Κυβέρνηση είτε σε Ανώτερα Δικαστικά Συμβούλια.

Αλλά και η εσωτερική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών αποτελεί μείζον πρόβλημα. Για την αντιμετώπισή του αναδιαρθρώνεται η σύνθεση του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου, στο οποίο συμμετέχουν εφεξής και δικαστές κατώτερων βαθμών. Με την καινοτομία αυτή αφενός διατηρεί τη σημασία της η βαθμολογική ιεραρχία των δικαστικών λειτουργών και αφετέρου εξασφαλίζεται η συμμετοχή και η διαφάνεια στη λήψη των αποφάσεων. Με τις δύο αυτές καινοτομίες θωρακίζουμε την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης στις δύο βασικές διαστάσεις της.

Πολύς λόγος γίνεται τελευταία για την αναδιοργάνωση της συνταγματικής δικαιοσύνης και το ενδεχόμενο ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η θέση μας στο ζήτημα αυτό είναι

σαφής. Η μακρόχρονη και βαθειά ριζωμένη παράδοση του διάχυτου ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων έχει λειτουργήσει ικανοποιητικά στην πράξη και έχει συμβάλλει θετικά στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων. Γι' αυτό ακριβώς πιστεύουμε ότι η ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου θα αποτελούσε μία άνευ λόγου αναστάτωση στο θεσμικό οικοδόμημά μας, η οποία θα προκαλούσε μόνον εντάσεις και θα καλλιεργούσε το έδαφος για τη δημιουργία "κράτους δικαστών". Ορισμένες διαρρυθμίσεις που περιλαμβάνονται στην Πρόταση αρκούν λοιπόν για να βελτιώσουν το σύστημα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στη χώρα μας.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Η αναθεώρηση του Συντάγματος προσφέρει μία πρώτης τάξεως ευκαιρία να ενισχύσουμε τους θεσμούς διαφάνειας. Με δύο λόγια, να κάνουμε το πολιτικό μας σύστημα περισσότερο διαφανές. Όλοι, πιστεύω, συμφωνούμε ότι οι παραδοσιακοί εγγυητικοί μηχανισμοί για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη και την εύρυθμη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών εγγίζουν τα όριά τους. Οι αλλαγές άλλωστε που γνωρίσαμε τα

τελευταία χρόνια έχουν αποτυπώσει ανεξίτηλα τη σφραγίδα τους στην καθημερινή ζωή μας.

Ο κίνδυνος της αθέμιτης διασταύρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων και συμφερόντων με την πολιτική γίνεται ολοένα και πιο έντονος. Το αίτημα συνεπώς για διαφάνεια προβάλλει επιτακτικά, η ικανοποίησή του δε προσδιορίζει, σε τελευταία ανάλυση, την ποιότητα της δημοκρατίας. Μίας δημοκρατίας, αντάξιας ελευθέρων και κοινωνικά υπεύθυνων πολιτών που εμπιστεύονται τους θεσμούς και είναι σε θέση να προσδιορίζουν τη λειτουργία τους.

Με τη συνταγματική κατοχύρωση ανεξάρτητων δημόσιων αρχών σε ευαίσθητες περιοχές της δημόσιας ζωής εισάγουμε νέες εγγυήσεις για την αναβάθμιση της δημοκρατίας. Ο έλεγχος που εξασφαλίζουν οι εν λόγω αρχές έχει διαφορετική σημασία, όταν προβλέπονται απευθείας στο Σύνταγμα. Πρόκειται για νέους θεσμούς, που έχουν δοκιμασθεί κατά κανόνα με επιτυχία σε άλλες χώρες. Γι' αυτό ακριβώς πρέπει να μην τους αντιμετωπίζουμε με καχυποψία. Στο κατώφλι του 21ου αιώνα οι

ανεξάρτητες αρχές αποτελούν βασική συνιστώσα για την αναγκαία ανανέωση των θεσμών.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Η Διοίκηση πρέπει να έχει ως σταθερό γνώμονα την εξυπηρέτηση του πολίτη και του δημοσίου συμφέροντος. Γι' αυτό πρέπει να στελεχώνεται αξιοκρατικά και να λειτουργεί με κριτήριο την αποτελεσματικότητα. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε δεν επιτρέπουν αδράνειες. Ο νέος διεθνής καταμερισμός εργασίας και η συμμετοχή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση απαιτούν μία Διοίκηση ευκίνητη, ανοικτή και έξυπνη. Ο εκσυγχρονισμός της, αν και συντελείται κυρίως με νομοθετικές ρυθμίσεις, πρέπει να προωθηθεί και με ορισμένες συνταγματικές καινοτομίες. Αυτό ακριβώς επιχειρούμε με την Πρόταση Αναθεώρησης.

Ιδιαίτερα πρέπει να αναφέρω τη συνταγματική καθιέρωση του ΑΣΕΠ και του Συνηγόρου του Πολίτη. Με την αναγωγή των δύο αυτών ανεξάρτητων αρχών στο Σύνταγμα θωρακίζεται η αποστολή τους. Αποστολή, που επενεργεί πολλαπλά ως

ασφαλιστική δικλείδα για την ανανέωση της διοίκησης και περιορίζει δραστικά τα ερείσματα του πελατειακού κράτους.

Η αναδιάρθρωση της τοπικής αυτοδιοίκησης και η συνάρθρωσή της με την κεντρική και αποκεντρωμένη κρατική διοίκηση βελτιώνει τους όρους για τον αναγκαίο εκσυγχρονισμό του διοικητικού συστήματος. Πάγια θέση μας είναι η ενίσχυση της αυτοδιοίκησης και η άσκηση της εξουσίας κοντά στον πολίτη. Προς την κατεύθυνση αυτή είμαστε αποφασισμένοι να αναλάβουμε και άλλες πρωτοβουλίες.

Πρέπει, τέλος, να τονίσω ότι το κράτος θα εξακολουθήσει να διατηρεί την κεντρική σημασία για τη λειτουργία της κοινωνίας. Όσοι επαγγέλονται την απαξίωσή του και τον άκρατο περιορισμό του ρόλου του εθελοτυφλούν. Η απελευθέρωση των δυνάμεων της κοινωνίας προϋποθέτει την ύπαρξη ενός κράτους - στρατηγείου με προσδιορισμένη αποστολή. Το κράτος καλείται λοιπόν σήμερα να αναπροσδιορίσει τις λειτουργίες του και να διατηρήσει μόνον όσες πράγματι είναι αναγκαίες. Μόνον έτσι θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της εποχής μας.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Ορισμένοι προσπαθούν να προβάλλουν την Αναθεώρηση ως "ουδέτερη", "άτολμη", "ανούσια" ή "τεχνοκρατική". Διατείνονται επίσης ότι η πρωτοβουλία μας εξελίσσεται ερήμην της κοινωνίας και ενδιαφέρει ελάχιστους πολίτες. Οι αιτιάσεις αυτές βρίσκονται μακριά από την πραγματικότητα. Η φιλοσοφία και οι βασικές επιλογές της, τις οποίες παρουσίασα προηγουμένως σε πολύ γενικές, είναι αλήθεια, γραμμές αποδεικνύουν ακριβώς το αντίθετο. Η Αναθεώρηση αποτελεί την κορύφωση μίας βαθύτατα πολιτικής διεργασίας με ιστορική προοπτική που ως κύριο στόχο έχει τον εκσυγχρονισμό των θεσμών και τη βελτίωση των όρων που προσδιορίζουν την ποιότητα της δημοκρατίας.

Η προσπάθειά μας αποτελεί συνέχεια και προέκταση μίας σειράς πρωτοβουλιών που κατέληξαν στη θέσπιση σημαντικών νομοθετημάτων. Κάθε καλόπιστος παρατηρητής διαπιστώνει τις ριζικές αλλαγές που έχουν συντελεσθεί τα τελευταία χρόνια. Θυμίζω το νόμο για το ΑΣΕΠ, το νόμο για τη Ραδιοτηλεόραση, το νόμο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, το νόμο για το Συνήγορο του Πολίτη, το νόμο για τη Νομαρχιακή

Αυτοδιοίκηση, το νόμο για τις συνενώσεις των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ και το νόμο για τη χρηματοδότηση και τον έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων.

Αυτές οι παρεμβάσεις εντάσσονται σε μία ενιαία πολιτική φιλοσοφία. Όλες αποτελούν εκφράσεις ενός σχεδίου για τον πολύπλευρο εκσυγχρονισμό της πολιτείας και της κοινωνίας. Η πολιτική μας συνάντησε βέβαια πολλές αντιρρήσεις. Συνάντησε μάλιστα αντιρρήσεις και από όσους εμφανίζονται σήμερα ως τιμητές, κατηγορώντας μας για ατολμία. Ξεχνούν όμως ότι είχαν ως τώρα πρωτοστατήσει για τη ματαίωση των μεταρρυθμίσεων.

Η συζήτηση για την Πρόταση Αναθεώρησης στη λαϊκή αντιπροσωπεία μας δίνει την ευκαιρία να αποδείξουμε την υπεροχή της συνταγματικής πολιτικής μας. Να αποδείξουμε ότι την επεξεργασθήκαμε με αίσθηση ιστορικής ευθύνης και γνώση του νέου διεθνούς περιβάλλοντος.

Τελειώνοντας, επιθυμώ να υπογραμμίσω ότι είμαστε διατεθειμένοι να δεχθούμε με ανοικτό πνεύμα κάθε πρόταση που συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό των θεσμών και την ποιοτική

αναβάθμιση της δημοκρατίας μας. Τη στάση αυτή τηρήσαμε άλλωστε και στην αρμόδια Επιτροπή. Η Αναθεώρηση του Συντάγματος είναι εγχείρημα με ιστορική προοπτική. Είναι εγχείρημα που επωμίζονται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, όλες οι παρατάξεις της Βουλής και όλοι οι βουλευτές. Αποτελεί εντέλει υπόθεση όλων μας.

Στην κοινή αυτή προσπάθεια πρέπει να επιστρατεύσουμε όλες τις δυνάμεις μας και να αναζητήσουμε, όχι μόνο για μας αλλά και για τις γενιές που έρχονται, τις καλύτερες δυνατές λύσεις. Έτσι μόνο θα εξασφαλίσουμε στους πολίτες της χώρας περισσότερες δυνατότητες και στη χώρα την ικανότητα να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις προκλήσεις της νέας εποχής.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Αισθάνομαι σήμερα ιδιαίτερη ικανοποίηση, γιατί η Βουλή καλείται να συζητήσει τη Πρόταση της Επιτροπής για την αναθεώρηση του Συντάγματος. Ικανοποίηση, πρώτον γιατί τηρήθηκε το χρονοδιάγραμμα που είχαμε τάξει από την αρχή και δεύτερον γιατί η Επιτροπή εργάστηκε δημιουργικά, έχοντας στραμμένη την προσοχή της στο μέλλον. Επιθυμώ ακόμη να τονίσω ότι η Πρότασή της είναι αποτέλεσμα ευρυτέρων συγκλίσεων.

Το γεγονός αυτό συνιστά, νομίζω, την καλύτερη εγγύηση και τον καλύτερο οιωνό για έναν εποικοδομητικό διάλογο στη Λαϊκή Αντιπροσωπεία. Ένα διάλογο, που θα αναδείξει τα προβλήματα που μας απασχολούν σε όλες τις πτυχές τους, και θα μας βοηθήσει να διαμορφώσουμε ένα πρόσφορο πλαίσιο για τον εκσυγχρονισμό των θεσμών και την ανανέωση του πολιτικού μας συστήματος με ορίζοντα τον αιώνα που έρχεται.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Η πρωτοβουλία που αναλάβαμε για την αναθεώρηση του Συντάγματος έχει βασικά δύο στόχους. Πρώτα απ' όλα, αποτυπώνει στο Καταστατικό Χάρτη και εγχαράσσει στο σώμα του θεσμούς και ρυθμίσεις που έχουν ήδη επενδυθεί σε διάφορα νομοθετήματα, όπως για παραδείγματα το ΑΣΕΠ ή ο Συνήγορος του Πολίτη. Με τον τρόπο αυτόν, θωρακίζονται συνταγματικά καινοτομίες, με τις οποίες εμπλουτίσθηκε κατά καιρούς το θεσμικό οικοδόμημά μας. Με πολλές νέες προτάσεις επιχειρείται, εξάλλου, να ξεπεραστούν αγκυλώσεις και να ανοίξουν νέοι δρόμοι για την αποδοτικότερη λειτουργία των θεσμών.

Ο δεύτερος στόχος μας: Στην εποχή μας, όπως έχω τονίσει κατ' επανάληψη, όλα αλλάζουν με ραγδαίους ρυθμούς. Οι προκλήσεις που δεχόμαστε είναι πολλές και πρωτόγνωρες. Για την αντιμετώπισή τους είναι αναγκαίο να επιδεικνύουμε, περισσότερο παρά ποτέ, μεγάλη διορατικότητα. Είναι ανάγκη, με άλλα λόγια, να μην τρέχουμε πίσω από τα γεγονότα αλλά να τα προλαβαίνουμε. Να διαβλέπουμε τι σημαίνουν για τη

κοινωνία μας οι συνεχώς αυξανόμενες δυνατότητες των τηλεπικοινωνιών ή της πληροφορικής. Οι συγκλίσεις που επιτεύχθηκαν σε πολλά ζητήματα κατά τις συζητήσεις στην Επιτροπή δείχνουν ότι τη στάση αυτή συμμερίζονται σε μεγάλο βαθμό οι περισσότεροι βουλευτές και τα περισσότερα κόμματα.

Το Σύνταγμα του 1975, προϊόν της μεταδικτατορικής συγκυρίας, λειτούργησε σε γενικές γραμμές ικανοποιητικά, προσφέροντας ένα σύγχρονο κατά βάση θεσμικό πλαίσιο για τις πολιτικές και κοινωνικές αντιπαραθέσεις. Αποτελεί πια κοινό τόπο ότι η χώρα μας γνώρισε, υπό την ισχύ του, παρά ορισμένες αδυναμίες και αγκυλώσεις, την καλύτερη Δημοκρατία στη νεότερη ιστορία της. Μετά μάλιστα την εξάλειψη από το σώμα του των προεδρικών στοιχείων, που συντελέσθηκε με την αναθεώρηση του 1986, διευρύνθηκε η νομιμοποιητική βάση του και εξέλιπαν οι κίνδυνοι εντάσεων στο σκληρό πυρήνα του πολιτεύματος.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Η σύγχρονη κοινωνία καθορίζεται από μία πραγματική επανάσταση στο χώρο των επιστημών και της τεχνολογίας. Τις συνέπειες της επανάστασης αυτής βιώνουμε όλοι στην καθημερινή μας ζωή. Δεν έχουμε παρά να σκεφθούμε τη σημασία της τηλεόρασης στη καθημερινή ζωή μας. Η πραγματικότητα που διαμορφώνεται ισοδυναμεί με μία μεγάλη πρόκληση, που θα μπορούσε να προσομοιαστεί ως νόμισμα με δύο όψεις. Η πρώτη όψη αντιστοιχεί στις τεράστιες δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία για να λύσουμε πολλά προβλήματά μας, ενώ η δεύτερη αντιστοιχεί στους κινδύνους που συνεπάγεται για τον άνθρωπο και την αξία του η ραγδαία εξάπλωσή της.

Μια ωραία εισαγωγή της συναδέλφισσας

Ενόψει των νέων δεδομένων, το Σύνταγμα πρέπει να εμπλουτισθεί με νέα δικαιώματα και εγγυήσεις για την προστασία του πολίτη αλλά και κάθε ανθρώπου. ~~Η Πρόταση~~ της Γιατί Επιτροπής περιέχει σημαντικές καινοτομίες προς αυτήν την κατεύθυνση όπως την προστασία από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων ή την προστασία του προσώπου από

βιοϊατρικούς πειραματισμούς. Η συζήτησή της στη Βουλή παρέχει την ευκαιρία να καμφθούν επιφυλάξεις και αντιρρήσεις που έχουν εκφρασθεί σχετικά, ώστε να καταλήξουμε στην αναμόρφωση του συστήματος προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων με βασικό γνώμονα την ενδυνάμωση της ελευθερίας του ανθρώπου.

Παρουσιάζοντας τη φιλοσοφία της πρότασης του ΠΑΣΟΚ για την Αναθεώρηση του Συντάγματος, είχα την ευκαιρία να τονίσω ότι η προσωπική ελευθερία και η ανθρώπινη αξιοπρέπεια απειλούνται σε πολλές εκφράσεις τους από εντελώς νέους κινδύνους και ισχυρά κέντρα εξουσίας. Οι συνθήκες έχουν άλλωστε αλλάξει από το 1975 άρδην. Γι' αυτό ακριβώς η περιφρούρηση και η ενδυνάμωση της ελευθερίας αποτελεί πρώτη προτεραιότητά μας. Έτσι ευελπιστούμε να αποτρέψουμε τη διάχυση των κινδύνων που συνδέονται με την εξάπλωση της τεχνολογίας και να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις για την αξιοποίηση των νέων δυνατοτήτων που προσφέρει. Η επιλογή αυτή αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της φιλοσοφίας μας, προσβλέπει στην αναβάθμιση της ελευθερίας του ανθρώπου και

την ανάδειξή του ως πρωταγωνιστή σε μία κοινωνία δικαιοσύνης και αλληλεγγύης.

Εντελώς ξένη προς αυτή τη φιλοσοφία είναι η νεοφιλελεύθερη οπτική, η οποία ενδιαφέρεται προπάντων για την κυριαρχία των απρόσωπων νόμων της αγοράς. Στο βωμό της εξυπηρέτησής της είναι έτοιμη να θυσιάσει αβασάνιστα την προσωπική ελευθερία. Η κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη της είναι έννοιες αδιάφορες. Τέλος, η συγκάλυψη του πραγματικού προσώπου της, που επιχειρείται πολλές φορές με την επίκληση της ελευθερίας της ατομικής πρωτοβουλίας, δεν είναι πια σε θέση να παραπλανήσει κανένα. Η κοινωνική ευθύνη είναι και πρέπει να είναι αναπόσπαστο στοιχείο της ελεύθερης ατομικής πρωτοβουλίας. Επιτρέψτε μου να χρησιμοποιήσω μία αποστροφή: Έχουν γνώσιν οι φύλακες! Όλοι γνωρίζουμε το προσωπείο της. Κι όλοι γνωρίζουμε τις μεθοδεύσεις που επιστρατεύει για να παραγκωνίσει αξίες που αποτελούν αδιαπραγμάτευτη κατάκτηση του πολιτισμού μας.

Στον αντίποδα ακριβώς βρίσκεται η οπτική ενός άκρατου και αποστεωμένου κρατισμού. Πολλές χώρες της Κεντρικής και

Ανατολικής Ευρώπης το βίωσαν στο πετσί τους. Και η συνταγή αυτή είναι, για εντελώς φυσικά διαφορετικούς λόγους, αποτυχημένη, γιατί στο όνομα μίας απατηλής προστασίας ισοπεδώνει τους ανθρώπους και υποθηκεύει την ελευθερία.

Σε λίγες, είναι αλήθεια, περιπτώσεις φάνηκε να προβάλλει ή να επιβιώνει κατά τις συζητήσεις στην Επιτροπή ο απόηχος είτε της νεοφιλελεύθερης οπτικής είτε της φιλοσοφίας του άκρατου κρατισμού. Πάντοτε ευτυχώς χωρίς επιτυχία. Η διαπίστωση αυτή αποτελεί απόδειξη πολιτικής ωριμότητας και καταξίωσης του συνταγματικού πολιτισμού μας.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Δεύτερο σημείο

Η Αναθεώρηση προωθείται παράλληλα με την επιτάχυνση της διαδικασίας για την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Η χώρα συμμετέχει ενεργά σ' αυτήν με επαρκή συνταγματικό εξοπλισμό. Όπως έχει αποδειχθεί, ο Καταστατικός μας Χάρτης παρέχει πρόσφορες ασφαλιστικές δικλείδες που διευκολύνουν την ώσμωση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η κύρωση της Συνθήκης του Άμστερνταμ που θα γίνει στην επόμενη σύνοδο της Βουλής

θα δώσει για μία ακόμη φορά την ευκαιρία να επιβεβαιωθεί η επάρκεια του Συντάγματός μας.

Σωστό είναι πάντως να εξετάσουμε πάλι με πιο ώριμες συνθήκες, αν πρέπει να διευκρινισθεί και ενδεχομένως να συμπληρωθεί το άρθρο 28. Δεν επιτρέπεται να παραγνωρίζουμε ότι η διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης συνδέεται σε κάθε νέα φάση της με νέα προβλήματα. Η δυναμική αυτή μας αναγκάζει να θέτουμε περιοδικά σε συνταγματικό επίπεδο το βασικό ερώτημα της σχέσης της πολιτείας με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Σταθερή και αμετακίνητη θέση μας είναι ότι ενδυνάμωση της ελευθερίας και ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών συμβαδίζουν. Η αναγνώριση και η πραγμάτωση των δικαιωμάτων του πολίτη ευνοούν την καλύτερη λειτουργία της δημοκρατίας.

Ο εκσυγχρονισμός του πολιτικού μας συστήματος πρέπει να προχωρήσει με ταχύτερους ρυθμούς. Το Σύνταγμα του 1975 και η αναθεώρηση του 1986 είχαν ως κύριο στόχο αφενός την αποκατάσταση της δημοκρατίας και την ανασυγκρότηση της πολιτείας και αφετέρου την απαλλαγή του πολιτεύματος από ρυθμίσεις που μπορούσαν να υποθηκεύσουν τη λειτουργία του. Το γεγονός ότι οι επιλογές αυτές γίνονται αποδεκτές στην Πρόταση της Επιτροπής αποδεικνύει ότι οι βασικοί κανόνες του πολιτεύματος γίνονται ευρύτερα αποδεκτοί. Οι όροι έτσι που προσδιορίζουν τον πολιτικό ανταγωνισμό αποτελούν κατά την κοινή παραδοχή τη ραχοκοκκαλιά του πολιτικού συστήματος. Πρόκειται για μία εξέλιξη που έρχεται, νομίζω, να υπογραμμίσει την ωριμότητα της δημοκρατίας μας.

Πεποίθησή μας αποτελεί ότι ο κοινοβουλευτισμός πρέπει να είναι ακηδεμόνευτος. Είμαστε λοιπόν αντίθετοι σε κάθε σκέψη που αποβλέπει στην ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας. Η πράξη έχει αποδείξει ότι ο Αρχηγός του Κράτους με τη σημερινή νομικοπολιτική του θέση συμβάλλει εποικοδομητικά στη λειτουργία του πολιτεύματος.

Το μόνο ζήτημα που θέτουμε αναφέρεται στην αποσύνδεση της διαδικασίας ανάδειξης του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής. Αν ανατρέξουμε στο πρόσφατο παρελθόν, θα διαπιστώσουμε ότι το ενδεχόμενο του πρόωρου τερματισμού της Βουλής δημιουργούσε χωρίς αποχρώντα λόγο τριβές και εντάσεις. Πρέπει όλοι να συμφωνήσουμε ότι η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν επιτρέπεται στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού συστήματος να επηρεάζει τη ζωή και το έργο μίας Κυβέρνησης που απολαύει την εμπιστοσύνη της Βουλής. Οι λύσεις που προβάλλονται σχετικά είναι περισσότερες. Η συζήτηση που θα ακολουθήσει θα μας δώσει ασφαλώς την ευκαιρία να τις συγκρίνουμε και να τις αξιολογήσουμε καλύτερα. Από εκεί και πέρα, ~~εναπόκειται στην αναθεωρητική Βουλή~~ να επιλέξει την προσφορότερη.

Κύριες και κύριοι συνάδελφοι,

Κοινό έδαφος διαπιστώνεται εξάλλου και σε μία σειρά από άλλα σημαντικά προβλήματα για τη λειτουργία των θεσμών. Προβλήματα, που έχουν κατά καιρούς προκαλέσει αντιπαραθέσεις μεταξύ των κομμάτων. Πρόκειται ιδίως για τον

έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων και των υποψηφίων βουλευτών, τη διευκρίνιση των όρων για τον προσδιορισμό του εκλογικού συστήματος και τον επανακαθορισμό των κωλυμάτων και των ασυμβιβάστων εκλογιμότητας.

Ευπρόσδεκτη είναι η αναγωγή της οικονομικής ενίσχυσης των κομμάτων εκ μέρους του κράτους σε υποχρέωση της Πολιτείας και η βελτίωση των όρων για τον έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων. Ιδιαίτερα θέλω να υπογραμμίσω ότι το εκλογικό σύστημα για την εκλογή των βουλευτών θα είναι εφεξής εκ των προτέρων γνωστό. Μία πολύχρονη έτσι πρακτική που επεφύλασσε τον καθορισμό του εκλογικού συστήματος ως προνόμιο του εκάστοτε κυβερνώντος κόμματος θα ανήκει οριστικά στο παρελθόν. Πρόκειται για μία τομή, η οποία θα έχει πολλαπλά θετικές επενέργειες.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Πέμπτο σημείο

Η ανάγκη ανανέωσης των κοινοβουλευτικών θεσμών είναι καταφανής. Η Βουλή λειτουργεί από καιρό με προδιαγραφές που δεν της επιτρέπουν να αναδείξει τον κεντρικό της ρόλο στο

πολιτικό μας σύστημα. Πρέπει λοιπόν να αναζητήσουμε πρόσφορες λύσεις που θα την καταστήσουν πράγματι κεντρικό θεσμό της δημοκρατίας. Το πρόβλημα αυτό απασχολεί, όπως γνωρίζετε, όλα τα Ευρωπαϊκά Κράτη. Έτοιμες συνταγές δεν υπάρχουν. Γι' αυτό ακριβώς πρέπει να εξαντλήσουμε την ευρηματικότητά μας. Το χρωστάμε στη λαϊκή αντιπροσωπεία.

Σύμφωνα με την Πρόταση τα νομοσχέδια θα ψηφίζονται όχι μόνο από την Ολομέλεια αλλά και από τις Διαρκείς Κοινοβουλευτικές Επιτροπές. Με τον τρόπο αυτό, θα αποσυμφορηθεί επιτέλους ο νομοθετικός όγκος που είναι σήμερα αδύνατον να διεκπεραιωθεί έγκαιρα στην Ολομέλεια. Σε ένα ορθολογικό σχήμα δουλειάς το νομοθετικό έργο θα κατανέμεται μεταξύ Ολομέλειας και Επιτροπών.

Η Ολομέλεια θα επιτελεί έτσι με βελτιωμένους όρους την αποστολή της και θα επωμίζεται μόνον την διαμόρφωση των βασικών νομοθετικών επιλογών, τη λήψη των σημαντικοτέρων πολιτικών αποφάσεων και τον έλεγχο της Κυβέρνησης. Οι κοινοβουλευτικοί θεσμοί θα ανανεωθούν έτσι και οι βουλευτές

θα νοιώσουν ότι συμβάλλουν ουσιαστικά στη λήψη των αποφάσεων.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Όπως είναι γνωστό, η δικαιοσύνη έχει υποστεί στο παρελθόν πολλές δοκιμασίες. Η θέσπιση του Συντάγματος το 1975 σηματοδοτεί νέα αρχή, κυρίως διότι προβλέπει μία σειρά από εγγυήσεις για την λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών. Οι εγγυήσεις αυτές φαίνονται ίσως εκ πρώτης όψεως ικανοποιητικές. Ορισμένες όμως δυσλειτουργίες που διαπιστώθηκαν τα τελευταία χρόνια και ορισμένα παθολογικά συμπτώματα που παρουσιάσθηκαν στην πράξη έχουν οξύνει την ευαισθησία μας. Πιστεύουμε, γι' αυτό, ότι πρέπει να περιβάλλουμε με πρόσθετες εγγυήσεις την εξωτερική και εσωτερική ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.

Η επιλογή των Προεδρείων των Ανωτάτων Δικαστηρίων συνιστά εν προκειμένω το σημαντικότερο πρόβλημα. Οι λόγοι είναι προφανείς και πολυσυζητημένοι. Τα περισσότερα πλεονεκτήματα συγκεντρώνει μία συνδυασμένη λύση σε δύο

επίπεδα. Συγκεκριμένα, συλλογικό όργανο με ευρεία σύνθεση καλείται να προτείνει τους δικαστές που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις για την ανάδειξή τους στο Προεδρείο των Ανωτάτων Δικαστηρίων. Η τελική επιλογή εναπόκειται πάντως στην Κυβέρνηση, με βάση την πρόταση του παραπάνω συλλογικού οργάνου. Πρόκειται για ένα μικτό σύστημα, το οποίο συνδυάζει τα πλεονεκτήματα λύσεων που επιφυλάσσουν τη σχετική απόφαση αποκλειστικά είτε στην Κυβέρνηση είτε σε Ανώτερα Δικαστικά Συμβούλια.

Αλλά και η εσωτερική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών αποτελεί μείζον πρόβλημα. Για την αντιμετώπισή του αναδιαρθρώνεται η σύνθεση του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου, στο οποίο συμμετέχουν εφεξής και δικαστές κατώτερων βαθμών. Με την καινοτομία αυτή αφενός διατηρεί τη σημασία της η βαθμολογική ιεραρχία των δικαστικών λειτουργών και αφετέρου εξασφαλίζεται η συμμετοχή και η διαφάνεια στη λήψη των αποφάσεων. Με τις δύο αυτές καινοτομίες θωρακίζουμε την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης στις δύο βασικές διαστάσεις της.

Πολύς λόγος γίνεται τελευταία για την αναδιοργάνωση της συνταγματικής δικαιοσύνης και το ενδεχόμενο ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η θέση μας στο ζήτημα αυτό είναι σαφής. Η μακρόχρονη και βαθειά ριζωμένη παράδοση του διάχυτου ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων έχει λειτουργήσει ικανοποιητικά στην πράξη και έχει συμβάλλει θετικά στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων. Γι' αυτό ακριβώς πιστεύουμε ότι η ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου θα αποτελούσε μία άνευ λόγου αναστάτωση στο θεσμικό οικοδόμημά μας, η οποία θα προκαλούσε μόνον εντάσεις και θα καλλιεργούσε το έδαφος για τη δημιουργία "κράτους δικαστών". Ορισμένες διαρρυθμίσεις που περιλαμβάνονται στην Πρόταση αρκούν λοιπόν για να βελτιώσουν το σύστημα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στη χώρα μας.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, Εβδομο σημείο

Η αναθεώρηση του Συντάγματος προσφέρει μία πρώτης τάξεως ευκαιρία να ενισχύσουμε τους θεσμούς διαφάνειας. Με δύο λόγια, να κάνουμε το πολιτικό μας σύστημα περισσότερο διαφανές. Όλοι, πιστεύω, συμφωνούμε ότι οι παραδοσιακοί

εγγυητικοί μηχανισμοί για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη και την εύρυθμη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών εγγίζουν τα όριά τους. Οι αλλαγές άλλωστε που γνωρίσαμε τα τελευταία χρόνια έχουν αποτυπώσει ανεξίτηλα τη σφραγίδα τους στην καθημερινή ζωή μας.

Ο κίνδυνος της αθέμιτης διασταύρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων και συμφερόντων με την πολιτική γίνεται ολοένα και πιο έντονος. Το αίτημα συνεπώς για διαφάνεια προβάλλει επιτακτικά, η ικανοποίησή του δε προσδιορίζει, σε τελευταία ανάλυση, την ποιότητα της δημοκρατίας. Μίας δημοκρατίας, αντάξιας ελευθέρων και κοινωνικά υπεύθυνων πολιτών που εμπιστεύονται τους θεσμούς και είναι σε θέση να προσδιορίζουν τη λειτουργία τους.

Με τη συνταγματική κατοχύρωση ανεξάρτητων δημόσιων αρχών σε ευαίσθητες περιοχές της δημόσιας ζωής εισάγουμε νέες εγγυήσεις για την αναβάθμιση της δημοκρατίας. Ο έλεγχος που εξασφαλίζουν οι εν λόγω αρχές έχει διαφορετική σημασία, όταν προβλέπονται απευθείας στο Σύνταγμα. Πρόκειται για νέους θεσμούς, που έχουν δοκιμασθεί κατά κανόνα με επιτυχία

σε άλλες χώρες. Γι' αυτό ακριβώς πρέπει να μην τους αντιμετωπίζουμε με καχυποψία. Στο κατώφλι του 21ου αιώνα οι ανεξάρτητες αρχές αποτελούν βασική συνιστώσα για την αναγκαία ανανέωση των θεσμών.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Η Διοίκηση πρέπει να έχει ως σταθερό γνώμονα την εξυπηρέτηση του πολίτη και του δημοσίου συμφέροντος. Γι' αυτό πρέπει να στελεχώνεται αξιοκρατικά και να λειτουργεί με κριτήριο την αποτελεσματικότητα. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε δεν επιτρέπουν αδράνειες. Ο νέος διεθνής καταμερισμός εργασίας και η συμμετοχή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση απαιτούν μία Διοίκηση ευκίνητη, ανοικτή και έξυπνη. Ο εκσυγχρονισμός της, αν και συντελείται κυρίως με νομοθετικές ρυθμίσεις, πρέπει να προωθηθεί και με ορισμένες συνταγματικές καινοτομίες. Αυτό ακριβώς επιχειρούμε με την Πρόταση Αναθεώρησης.

Ιδιαίτερα πρέπει να αναφέρω τη συνταγματική καθιέρωση του ΑΣΕΠ και του Συνηγόρου του Πολίτη. Με την αναγωγή των δύο

αυτών ανεξάρτητων αρχών στο Σύνταγμα θωρακίζεται η αποστολή τους. Αποστολή, που επενεργεί πολλαπλά ως ασφαλιστική δικλείδα για την ανανέωση της διοίκησης και περιορίζει δραστικά τα ερείσματα του πελατειακού κράτους.

Η αναδιάρθρωση της τοπικής αυτοδιοίκησης και η συνάρθρωσή της με την κεντρική και αποκεντρωμένη κρατική διοίκηση βελτιώνει τους όρους για τον αναγκαίο εκσυγχρονισμό του διοικητικού συστήματος. Πάγια θέση μας είναι η ενίσχυση της αυτοδιοίκησης και η άσκηση της εξουσίας κοντά στον πολίτη. Προς την κατεύθυνση αυτή είμαστε αποφασισμένοι να αναλάβουμε και άλλες πρωτοβουλίες.

Πρέπει, τέλος, να τονίσω ότι το κράτος θα εξακολουθήσει να διατηρεί την κεντρική σημασία για τη λειτουργία της κοινωνίας. Όσοι επαγγέλονται την απαξίωσή του και τον άκρατο περιορισμό του ρόλου του εθελοτυφλούν. Η απελευθέρωση των δυνάμεων της κοινωνίας προϋποθέτει την ύπαρξη ενός κράτους - στρατηγείου με προσδιορισμένη αποστολή. Το κράτος καλείται λοιπόν σήμερα να αναπροσδιορίσει τις λειτουργίες του και να

διατηρήσει μόνον όσες πράγματι είναι αναγκαίες. Μόνον έτσι θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της εποχής μας.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,

Ορισμένοι προσπαθούν να προβάλλουν την Αναθεώρηση ως "ουδέτερη", "άτολμη", "ανούσια" ή "τεχνοκρατική". Διατείνονται επίσης ότι η πρωτοβουλία μας εξελίσσεται ερήμην της κοινωνίας και ενδιαφέρει ελάχιστους πολίτες. Οι αιτιάσεις αυτές βρίσκονται μακριά από την πραγματικότητα. Η φιλοσοφία και οι βασικές επιλογές της, τις οποίες παρουσίασα προηγουμένως σε πολύ γενικές, είναι αλήθεια, γραμμές αποδεικνύουν ακριβώς το αντίθετο. Η Αναθεώρηση αποτελεί την κορύφωση μίας βαθύτατα πολιτικής διεργασίας με ιστορική προοπτική που ως κύριο στόχο έχει τον εκσυγχρονισμό των θεσμών και τη βελτίωση των όρων που προσδιορίζουν την ποιότητα της δημοκρατίας.

Η προσπάθειά μας αποτελεί συνέχεια και προέκταση μίας σειράς πρωτοβουλιών που κατέληξαν στη θέσπιση σημαντικών νομοθετημάτων. Κάθε καλόπιστος παρατηρητής διαπιστώνει τις ριζικές αλλαγές που έχουν συντελεσθεί τα τελευταία χρόνια.

Θυμίζω το νόμο για το ΑΣΕΠ, το νόμο για τη Ραδιοτηλεόραση, το νόμο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, το νόμο για το Συνήγορο του Πολίτη, το νόμο για τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, το νόμο για τις συνενώσεις των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ και το νόμο για τη χρηματοδότηση και τον έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων.

Αυτές οι παρεμβάσεις εντάσσονται σε μία ενιαία πολιτική φιλοσοφία. Όλες αποτελούν εκφράσεις ενός σχεδίου για τον πολύπλευρο εκσυγχρονισμό της πολιτείας και της κοινωνίας. Η πολιτική μας συνάντησε βέβαια πολλές αντιρρήσεις. Συνάντησε μάλιστα αντιρρήσεις και από όσους εμφανίζονται σήμερα ως τιμητές, κατηγορώντας μας για ατολμία. Ξεχνούν όμως ότι είχαν ως τώρα πρωτοστατήσει για τη ματαίωση των μεταρρυθμίσεων.

Η συζήτηση για την Πρόταση Αναθεώρησης στη λαϊκή αντιπροσωπεία μας δίνει την ευκαιρία να αποδείξουμε την υπεροχή της συνταγματικής πολιτικής μας. Να αποδείξουμε ότι την επεξεργασθήκαμε με αίσθηση ιστορικής ευθύνης και γνώση του νέου διεθνούς περιβάλλοντος.

Τελειώνοντας, επιθυμώ να υπογραμμίσω ότι είμαστε διατεθειμένοι να δεχθούμε με ανοικτό πνεύμα κάθε πρόταση που συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό των θεσμών και την ποιοτική αναβάθμιση της δημοκρατίας μας. Τη στάση αυτή τηρήσαμε άλλωστε και στην αρμόδια Επιτροπή. Η Αναθεώρηση του Συντάγματος είναι εγχείρημα με ιστορική προοπτική. Είναι εγχείρημα που επωμίζονται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, όλες οι παρατάξεις της Βουλής και όλοι οι βουλευτές. Αποτελεί εντέλει υπόθεση όλων μας.

Στην κοινή αυτή προσπάθεια πρέπει να επιστρατεύσουμε όλες τις δυνάμεις μας και να αναζητήσουμε, όχι μόνο για μας αλλά και για τις γενιές που έρχονται, τις καλύτερες δυνατές λύσεις. Έτσι μόνο θα εξασφαλίσουμε στους πολίτες της χώρας περισσότερες δυνατότητες και στη χώρα την ικανότητα να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στις προκλήσεις της νέας εποχής.

ΘΕΜΑ: Ομιλία για την Αναθεώρηση του Συντάγματος

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι

Αισθάνομαι σήμερα ιδιαίτερη ικανοποίηση, γιατί η Βουλή καλείται να συζητήσει τη Πρόταση της Επιτροπής για την αναθεώρηση του Συντάγματος. Ικανοποίηση, πρώτον γιατί τηρήθηκε το χρονοδιάγραμμα που είχαμε τάξει από την αρχή και δεύτερον γιατί η Επιτροπή εργάσθηκε δημιουργικά, έχοντας στραμμένη ~~τις κεραίες~~ την προσοχή της στο μέλλον. Επιθυμώ ακόμη να τονίσω ότι η Πρότασή της είναι αποτέλεσμα ευρυτέρων συγκλίσεων.

Το γεγονός αυτό συνιστά, νομίζω, την καλύτερη εγγύηση και τον καλύτερο οιωνό για έναν εποικοδομητικό διάλογο στη Λαϊκή Αντιπροσωπεία. Ένα διάλογο, που θα αναδείξει τα προβλήματα που μας απασχολούν σε όλες τις πτυχές τους και θα μας βοηθήσει να διαμορφώσουμε ένα πρόσφορο πλαίσιο για τον εκσυγχρονισμό των θεσμών και την ανανέωση του πολιτικού μας συστήματος με ορίζοντα τον αιώνα που έρχεται.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι

Η πρωτοβουλία που αναλάβαμε για την αναθεώρηση του Συντάγματος έχει βασικά δύο στόχους. ~~Εν πρώτοις~~ Πρώτα απ' όλα, αποτυπώνει

στο Καταστατικό Χάρτη και εγχαράσσει στο σώμα του θεσμούς και ρυθμίσεις που έχουν ήδη επενδυθεί σε διάφορα νομοθετήματα. Με τον τρόπο αυτόν, θωρακίζονται συνταγματικά καινοτομίες, με τις οποίες εμπλουτίσθηκε κατά καιρούς το θεσμικό οικοδόμημά μας. Με πολλές νέες προτάσεις επιχειρείται, εξάλλου, να ξεπεραστούν αγκυλώσεις και να ανοίξουν νέοι δρόμοι για την αποδοτικότερη λειτουργία των θεσμών.

Στην εποχή μας, όπως έχω τονίσει κατ' επανάληψη, όλα αλλάζουν με ραγδαίους ρυθμούς. Οι προκλήσεις που δεχόμαστε είναι πολλές και πρωτόγνωρες. Για την αντιμετώπισή τους είναι αναγκαίο να επιδεικνύουμε, περισσότερο παρά ποτέ, μεγάλη διορατικότητα. Είναι ανάγκη, με άλλα λόγια, να μην τρέχουμε πίσω από τα γεγονότα αλλά να τα προλαβαίνουμε. Οι συγκλίσεις που επιτεύχθηκαν σε πολλά ζητήματα κατά τις συζητήσεις στην Επιτροπή δείχνουν ότι τη στάση αυτή συμμερίζονται σε μεγάλο βαθμό οι περισσότεροι βουλευτές και τα περισσότερα κόμματα.

Το Σύνταγμα του 1975, προϊόν της μεταδικτατορικής συγκυρίας, λειτούργησε σε γενικές γραμμές ικανοποιητικά, προσφέροντας ένα σύγχρονο κατά βάση θεσμικό πλαίσιο για τις πολιτικές και κοινωνικές αντιπαραθέσεις. Αποτελεί πια κοινό τόπο ότι η χώρα μας γνώρισε, υπό την ισχύ του, παρά ορισμένες αδυναμίες και αγκυλώσεις, την καλύτερη Δημοκρατία στη νεότερη ιστορία της. Μετά μάλιστα την εξάλειψη από το σώμα του των

προεδρικών στοιχείων, που συντελέσθηκε με την αναθεώρηση του 1986, διευρύνθηκε η νομιμοποιητική βάση του και εξέλιπαν οι κίνδυνοι εντάσεων στο σκληρό πυρήνα του πολιτεύματος.

III

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι.

Η σύγχρονη κοινωνία καθορίζεται από μία πραγματική επανάσταση στο χώρο των επιστημών και της τεχνολογίας. Τις συνέπειες της επανάστασης αυτής βιώνουμε όλοι στην καθημερινή μας ζωή. Δεν έχουμε ωαρά να σκεφθούμε τη σημασία της τηλεόρασης στη καθημερινή ζωή μας. Η πραγματικότητα που διαμορφώνεται ισοδυναμεί με μία μεγάλη πρόκληση, που θα μπορούσε να προσομοιασθεί ως νόμισμα με δύο όψεις. Η πρώτη όψη αντιστοιχεί στις τεράστιες δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία για να λύσουμε πολλά προβλήματά μας, ενώ η δεύτερη αντιστοιχεί στους κινδύνους που συνεπάγεται για τον άνθρωπο και την αξία του η ραγδαία εξάπλωσή της.

Ενόψει των νέων δεδομένων, το Σύνταγμα πρέπει να εμπλουτισθεί με νέα δικαιώματα και εγγυήσεις για την προστασία του πολίτη αλλά και κάθε ανθρώπου. Η Πρόταση της Επιτροπής περιέχει σημαντικές καινοτομίες προς αυτήν την κατεύθυνση. Το όωως την ωροστασία ωαο την εωεξεργασία ωροσωωικών δεδομένων η την ωροστασία του ωροσώωου ωαο βιοϊατρικούς ωειραματισμούς. Η συζήτησή της στη Βουλή παρέχει την ευκαιρία να καμφθούν επιφυλάξεις και αντιρρήσεις που έχουν εκφρασθεί σχετικά, ώστε να καταλήξουμε στην αναμόρφωση του συστήματος προστασίας

των θεμελιωδών δικαιωμάτων με βασικό γνώμονα την ενδυνάμωση της ελευθερίας του ανθρώπου.

Παρουσιάζοντας τη φιλοσοφία της πρότασης του ΠΑΣΟΚ για την Αναθεώρηση του Συντάγματος, είχα την ευκαιρία να τονίσω ότι η προσωπική ελευθερία και η ανθρώπινη αξιοπρέπεια απειλούνται σε πολλές εκφράσεις τους από εντελώς νέους κινδύνους και ισχυρά κέντρα εξουσίας. Οι συνθήκες έχουν άλλωστε αλλάξει από το 1975 άρδην. Γι' αυτό ακριβώς η περιφρούρηση και η ενδυνάμωση της ελευθερίας αποτελεί πρώτη προτεραιότητά μας. Έτσι ευελπιστούμε να αποτρέψουμε τη διάχυση των κινδύνων που συνδέονται με την εξάπλωση της τεχνολογίας και να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις για την αξιοποίηση των νέων δυνατοτήτων που προσφέρει. Η επιλογή αυτή αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της φιλοσοφίας μας, προσβλέπει δε στην αναβάθμιση της ελευθερίας του ανθρώπου και την ανάδειξή του ως πρωταγωνιστή σε μία κοινωνία δικαιοσύνης και αλληλεγγύης.

Εντελώς ξένη προς αυτή τη φιλοσοφία είναι η νεοφιλελεύθερη οπτική, η οποία ενδιαφέρεται προπάντων για την κυριαρχία των απρόσωπων νόμων της αγοράς. Στο βωμό της εξυπηρέτησής της είναι έτοιμη να θυσιάσει αβασάνιστα την προσωπική ελευθερία. Η κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη της είναι έννοιες αδιάφορες ~~και εχθρικές~~. Τέλος, η συγκάλυψη του

πραγματικού προσώπου της, που επιχειρείται πολλές φορές
με την εωίκηση της ελευθερίας της ατομικής ωρωτοβουλίας
~~επιτηδείως,~~ δεν είναι πια σε θέση να παραπλανήσει κανένα. Η κοινωνική ευθύνη είναι και ωρέωει να είναι ~~στοιχείο~~ αυάωόσωα στο στοιχείο της ελεύθερης ατομικής ωρωτοβουλίας
Επιτρέψτε μου να χρησιμοποιήσω μία αποστροφή: Έχουν γνώσιν οι φύλακες! Όλοι γνωρίζουμε το προσωπείο της. Κι όλοι γνωρίζουμε τις μεθοδεύσεις που επιστρατεύει για να παραγκωνίσει αξίες που αποτελούν αδιαπραγμάτευτη κατάκτηση του πολιτισμού μας.

Στον αντίποδα ακριβώς βρίσκεται η οπτική ενός άκρατου και αποστεωμένου κρατισμού. Πολλές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης το βίωσαν στο πετσί τους. Και η συνταγή αυτή είναι, για εντελώς φυσικά διαφορετικούς λόγους, αποτυχημένη, γιατί στο όνομα μίας απατηλής προστασίας ισοπεδώνει τους ανθρώπους και υποθηκεύει την ελευθερία.

Σε λίγες, είναι αλήθεια, περιπτώσεις φάνηκε να προβάλλει ή να επιβιώνει κατά τις συζητήσεις στην Επιτροπή ο απόηχος είτε της νεοφιλελεύθερης οπτικής είτε της φιλοσοφίας του άκρατου κρατισμού. Πάντοτε ευτυχώς χωρίς επιτυχία. Η διαπίστωση αυτή αποτελεί απόδειξη πολιτικής ωριμότητας και καταξίωσης του συνταγματικού πολιτισμού μας. ~~Η καλύτερη απόδειξη περί αυτού είναι ότι στην περιοχή των δικαιωμάτων η Πρόταση κινείται σταθερά προς την κατεύθυνση του εμπλουτισμού τους.~~

~~IV~~

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι

Η Αναθεώρηση προωθείται παράλληλα με την επιτάχυνση της διαδικασίας για την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Η χώρα συμμετέχει ενεργά σ' αυτήν με επαρκή συνταγματικό εξοπλισμό. Όπως έχει αποδειχθεί, ο Καταστατικός μας Χάρτης παρέχει πρόσφορες ασφαλιστικές δικλείδες που διευκολύνουν την ώσμωση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η κύρωση της Συνθήκης του Άμστερνταμ που θα γίνει στην επόμενη σύνοδο της Βουλής θα δώσει για μία ακόμη φορά την ευκαιρία να επιβεβαιωθεί η επάρκεια του Συντάγματός μας.

Σωστό είναι πάντως να εξετάσουμε πάλι με πιο ώριμες συνθήκες, αν πρέπει να διευκρινισθεί και ενδεχομένως να συμπληρωθεί το άρθρο 28. Δεν επιτρέπεται να παραγνωρίζουμε ότι η διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης συνδέεται σε κάθε νέα φάση της με νέα προβλήματα. Η δυναμική αυτή μας αναγκάζει να θέτουμε περιοδικά σε συνταγματικό επίπεδο το βασικό ερώτημα της σχέσης της πολιτείας με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι

Σταθερή και αμετακίνητη θέση μας είναι ότι ενδυνάμωση της ελευθερίας και ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών συμβαδίζουν. Η ανάπτυξη άλλωστε της δημοκρατίας στις σύγχρονες κοινωνίες δημιουργεί το κατάλληλο περιβάλλον για την καλύτερη απόλαυση των δικαιωμάτων του πολίτη. Και το αντίθετο. Η αναγνώριση και η πραγμάτωση των δικαιωμάτων του πολίτη ευνοούν την καλύτερη λειτουργία της δημοκρατίας.

Ο εκσυγχρονισμός του πολιτικού μας συστήματος πρέπει να προχωρήσει με ταχύτερους ρυθμούς. Το Σύνταγμα του 1975 και η αναθεώρηση του 1986 είχαν ως κύριο στόχο αφενός την αποκατάσταση της δημοκρατίας και την ανασυγκρότηση της πολιτείας και αφετέρου την απαλλαγή του πολιτεύματος από ρυθμίσεις που μπορούσαν να υποθηκεύσουν τη λειτουργία του. Το γεγονός ότι οι επιλογές αυτές γίνονται αποδεκτές στην Πρόταση της Επιτροπής αποδεικνύει ότι οι βασικοί κανόνες του πολιτεύματος γίνονται ευρύτερα αποδεκτοί. Οι όροι έτσι που προσδιορίζουν τον πολιτικό ανταγωνισμό αποτελούν κατά την κοινή παραδοχή τη ραχοκοκκαλιά του πολιτικού συστήματος. Πρόκειται για μία εξέλιξη που έρχεται, νομίζω, να υπογραμμίσει την ωριμότητα της δημοκρατίας μας.

Πεποίθησή μας αποτελεί ότι ο κοινοβουλευτισμός πρέπει να είναι ακηδεμόνευτος. Είμαστε λοιπόν αντίθετοι σε κάθε σκέψη που αποβλέπει στην ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας. Η πράξη έχει αποδείξει ότι ο Αρχηγός του Κράτους με τη σημερινή νομικοπολιτική του θέση συμβάλλει εποικοδομητικά στη λειτουργία του πολιτεύματος.

Το μόνο ζήτημα που θέτουμε αναφέρεται στην αποσύνδεση της διαδικασίας ανάδειξης του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής. Αν ανατρέξουμε στο πρόσφατο παρελθόν, θα διαπιστώσουμε ότι το ενδεχόμενο του πρόωρου τερματισμού της Βουλής δημιουργούσε χωρίς αποχρώντα λόγο τριβές και εντάσεις. Πρέπει όλοι να συμφωνήσουμε ότι η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν επιτρέπεται στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού συστήματος να επηρεάζει τη ζωή και το έργο μίας Κυβέρνησης που απολαύει την εμπιστοσύνη της Βουλής. Οι λύσεις που προβάλλονται σχετικά είναι περισσότερες. Η συζήτηση που θα ακολουθήσει θα μας δώσει ασφαλώς την ευκαιρία να τις συγκρίνουμε και να τις αξιολογήσουμε καλύτερα. Από εκεί και πέρα, εναπόκειται στην αναθεωρητική Βουλή να επιλέξει την προσφορότερη.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι

Κοινό έδαφος διαπιστώνεται εξάλλου και σε μία σειρά από άλλα σημαντικά προβλήματα για τη λειτουργία των θεσμών. Προβλήματα, που έχουν κατά καιρούς προκαλέσει αντιπαραθέσεις μεταξύ των κομμάτων. Πρόκειται ιδίως για τον έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων και των υποψηφίων βουλευτών, τη διευκρίνιση των όρων για τον προσδιορισμό του εκλογικού συστήματος και τον επανακαθορισμό των κωλυμμάτων και των ασυμβιβάστων εκλογιμότητας.

Ευπρόσδεκτη είναι η αναγωγή της οικονομικής ενίσχυσης των κομμάτων εκμέρους του κράτους σε υποχρέωση της Πολιτείας και η βελτίωση των όρων για τον έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων. Ιδιαίτερα θέλω να υπογραμμίσω ότι το εκλογικό σύστημα για την εκλογή των βουλευτών θα είναι εφεξής εκ των προτέρων γνωστό. Μία πολύχρονη έτσι πρακτική που επεφύλασσε τον καθορισμό του εκλογικού συστήματος ως προνόμιο του εκάστοτε κυβερνώντος κόμματος θα ανήκει οριστικά στο παρελθόν. Πρόκειται για μία τομή, η οποία θα έχει πολλαπλά θετικές επενέργειες.

VII

Κυρίες και αγαπητοί συνάδελφοι,

Η ανάγκη ανανέωσης των κοινοβουλευτικών θεσμών είναι καταφανής. Η Βουλή λειτουργεί από καιρό με προδιαγραφές που δεν της επιτρέπουν να αναδείξει τον κεντρικό της ρόλο στο πολιτικό μας σύστημα. Πρέπει λοιπόν να αναζητήσουμε πρόσφορες λύσεις που θα την καταστήσουν πράγματι κεντρικό θεσμό της δημοκρατίας. Το πρόβλημα αυτό απασχολεί, όπως γνωρίζετε, όλα τα Ευρωπαϊκά Κράτη. Έτοιμες συνταγές δεν υπάρχουν. Γι' αυτό ακριβώς πρέπει να εξαντλήσουμε την ευρηματικότητά μας. Το χρωστάμε στη λαϊκή αντιπροσωπεία.

Σύμφωνα με την Πρόταση τα νομοσχέδια θα ψηφίζονται όχι μόνο από την Ολομέλεια αλλά και από τις Διαρκείς Κοινοβουλευτικές Επιτροπές. Με τον τρόπο αυτό, θα αποσυμφορηθεί επιτέλους ο νομοθετικός όγκος που είναι σήμερα αδύνατον να διεκπεραιωθεί έγκαιρα στην Ολομέλεια. Σε ένα ορθολογικό σχήμα δουλειάς το νομοθετικό έργο θα κατανέμεται μεταξύ Ολομέλειας και Επιτροπών.

Η Ολομέλεια θα επιτελεί έτσι με βελτιωμένους όρους την αποστολή της και θα επωμίζεται μόνον την διαμόρφωση των βασικών νομοθετικών επιλογών, τη λήψη των σημαντικοτέρων πολιτικών αποφάσεων και τον έλεγχο της Κυβέρνησης. Οι

κοινοβουλευτικοί θεσμοί θα ανανεωθούν έτσι και οι βουλευτές θα νοιώσουν ότι συμβάλλουν ουσιαστικά στη λήψη των αποφάσεων.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι

Όπως είναι γνωστό, η δικαιοσύνη έχει υποστεί στο παρελθόν πολλές δοκιμασίες. Η θέσπιση του Συντάγματος το 1975 σηματοδοτεί νέα αρχή, κυρίως διότι προβλέπει μία σειρά από εγγυήσεις για την λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών. Οι εγγυήσεις αυτές φαίνονται ίσως εκ πρώτης όψεως ικανοποιητικές. Ορισμένες όμως δυσλειτουργίες που διαπιστώθηκαν τα τελευταία χρόνια και ορισμένα παθολογικά συμπτώματα που παρουσιάσθηκαν στην πράξη έχουν οξύνει την ευαισθησία μας. Πιστεύουμε, γι' αυτό, ότι πρέπει να περιβάλλουμε με πρόσθετες εγγυήσεις την εξωτερική και εσωτερική ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.

Η επιλογή των Προεδρείων των Ανωτάτων Δικαστηρίων συνιστά ενπροκειμένω το σημαντικότερο πρόβλημα. Οι λόγοι είναι προφανείς και πολυσυζητημένοι. Τα περισσότερα πλεονεκτήματα συγκεντρώνει μία συνδυασμένη λύση σε δύο επίπεδα. Συγκεκριμένα, συλλογικό όργανο με ευρεία σύνθεση καλείται να προτείνει τους δικαστές που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις για την ανάδειξή τους στο Προεδρείο των

Ανωτάτων Δικαστηρίων. Η τελική επιλογή εναπόκειται πάντως στην Κυβέρνηση, με βάση την πρόταση του παραπάνω συλλογικού οργάνου. Πρόκειται για ένα μικτό σύστημα, το οποίο συνδυάζει τα πλεονεκτήματα λύσεων που επιφυλάσσουν τη σχετική απόφαση αποκλειστικά είτε στην Κυβέρνηση είτε σε Ανώτερα Δικαστικά Συμβούλια.

Αλλά και η εσωτερική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών αποτελεί μείζον πρόβλημα. Για την αντιμετώπισή του αναδιαρθρώνεται η σύνθεση του Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου, στο οποίο συμμετέχουν εφεξής και δικαστές κατώτερων βαθμών. Με την καινοτομία αυτή αφενός διατηρεί τη σημασία της η βαθμολογική ιεραρχία των δικαστικών λειτουργών και αφετέρου εξασφαλίζεται η συμμετοχή και η διαφάνεια στη λήψη των αποφάσεων. Με τις δύο αυτές καινοτομίες θωρακίζουμε την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης στις δύο βασικές διαστάσεις της.

Πολύς λόγος γίνεται τελευταία για την αναδιοργάνωση της συνταγματικής δικαιοσύνης και το ενδεχόμενο ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου. Η θέση μας στο ζήτημα αυτό είναι σαφής. Η μακρόχρονη και βαθειά ριζωμένη παράδοση του διάχυτου ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων έχει λειτουργήσει ικανοποιητικά στην πράξη και έχει συμβάλλει θετικά στην επίλυση σημαντικών προβλημάτων. Γι' αυτό ακριβώς πιστεύουμε ότι η ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου θα

αποτελούσε μία άνευ λόγου αναστάτωση στο θεσμικό οικοδόμημά μας, η οποία θα προκαλούσε μόνον εντάσεις και θα καλλιεργούσε το έδαφος για τη δημιουργία "κράτους δικαστών". Ορισμένες διαρρυθμίσεις που περιλαμβάνονται στην Πρόταση αρκούν λοιπόν για να βελτιώσουν το σύστημα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στη χώρα μας.

Κυρίες και άριστοι συνάδελφοι

Η αναθεώρηση του Συντάγματος προσφέρει μία πρώτης τάξεως ευκαιρία να ενισχύσουμε τους θεσμούς διαφάνειας. Με δύο λόγια, να κάνουμε το πολιτικό μας σύστημα περισσότερο διαφανές. Όλοι, πιστεύω, συμφωνούμε ότι οι παραδοσιακοί εγγυητικοί μηχανισμοί για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη και την εύρυθμη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών εγγίζουν τα όριά τους. Οι αλλαγές άλλωστε που γνωρίσαμε τα τελευταία χρόνια έχουν αποτυπώσει ανεξίτηλα τη σφραγίδα τους στην καθημερινή ζωή μας.

Ο κίνδυνος της αθέμιτης διασταύρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων και συμφερόντων με την πολιτική γίνεται ολοένα και πιο έντονος. Το αίτημα συνεπώς για διαφάνεια προβάλλει επιτακτικά, η ικανοποίησή του δε προσδιορίζει, σε τελευταία ανάλυση, την ποιότητα της δημοκρατίας. Μίας δημοκρατίας,

αντάξιας ελευθέρων και κοινωνικά υπεύθυνων πολιτών που εμπιστεύονται τους θεσμούς και είναι σε θέση να προσδιορίζουν τη λειτουργία τους.

Με τη συνταγματική κατοχύρωση ανεξάρτητων δημόσιων αρχών σε ευαίσθητες περιοχές της δημόσιας ζωής εισάγουμε νέες εγγυήσεις για την αναβάθμιση της δημοκρατίας. Ο έλεγχος που εξασφαλίζουν οι ενλόγω αρχές έχει διαφορετική σημασία, όταν προβλέπονται απευθείας στο Σύνταγμα. Πρόκειται για νέους θεσμούς, που έχουν δοκιμασθεί κατά κανόνα με επιτυχία σε άλλες χώρες. Γι' αυτό ακριβώς πρέπει να μην τους αντιμετωπίζουμε με καχυποψία. Στο κατώφλι του 21ου αιώνα οι ανεξάρτητες αρχές αποτελούν βασική συνιστώσα για την αναγκαία ανανέωση των θεσμών.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι

Η Διοίκηση πρέπει να έχει ως σταθερό γνώμονα την εξυπηρέτηση του πολίτη και του δημοσίου συμφέροντος. Γι' αυτό πρέπει να στελεχώνεται αξιοκρατικά και να λειτουργεί με κριτήριο την αποτελεσματικότητα. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε δεν επιτρέπουν αδράνειες. Ο νέος διεθνής καταμερισμός εργασίας και η συμμετοχή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση απαιτούν μία Διοίκηση ευκίνητη, ανοικτή και έξυπνη. Ο εκσυγχρονισμός της, άνκαι

συντελείται κυρίως με νομοθετικές ρυθμίσεις, πρέπει να προωθηθεί και με ορισμένες συνταγματικές καινοτομίες. Αυτό ακριβώς επιχειρούμε με την Πρόταση Αναθεώρησης.

Ιδιαίτερα πρέπει να αναφέρω τη συνταγματική καθιέρωση του ΑΣΕΠ και του Συνηγόρου του Πολίτη. Με την αναγωγή των δύο αυτών ανεξάρτητων αρχών στο Σύνταγμα θωρακίζεται η αποστολή τους. Αποστολή, που επενεργεί πολλαπλά ως ασφαλιστική δικλείδα για την ανανέωση της διοίκησης και περιορίζει δραστικά τα ερείσματα του πελατειακού κράτους.

Η αναδιάρθρωση της τοπικής αυτοδιοίκησης και η συνάρθρωσή της με την κεντρική και αποκεντρωμένη κρατική διοίκηση βελτιώνει τους όρους για τον αναγκαίο εκσυγχρονισμό του διοικητικού συστήματος. Πάγια θέση μας είναι η ενίσχυση της αυτοδιοίκησης και η άσκηση της εξουσίας κοντά στον πολίτη. Προς την κατεύθυνση αυτή είμαστε αποφασισμένοι να αναλάβουμε και άλλες πρωτοβουλίες.

Πρέπει, τέλος, να τονίσω ότι το κράτος θα εξακολουθήσει να διατηρεί την κεντρική σημασία για τη λειτουργία της κοινωνίας. Όσοι επαγγέλονται την απαξίωσή του και τον άκρατο περιορισμό του ρόλου του εθελοτυφλούν. Η απελευθέρωση των δυνάμεων της κοινωνίας προϋποθέτει την ύπαρξη ενός κράτους - στρατηγείου με προσδιορισμένη αποστολή. Το κράτος καλείται λοιπόν σήμερα να αναπροσδιορίσει τις λειτουργίες του και να διατηρήσει μόνον όσες

πράγματι είναι αναγκαίες. Μόνον έτσι θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της εποχής μας.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι XI

Ορισμένοι προσπαθούν να προβάλλουν την Αναθεώρηση ως "ουδέτερη", "άτολμη", "ανούσια" ή "τεχνοκρατική". Διατείνονται επίσης ότι η πρωτοβουλία μας εξελίσσεται ερήμην της κοινωνίας και ενδιαφέρει ελάχιστους πολίτες. Οι αιτιάσεις αυτές βρίσκονται μακρυά από την πραγματικότητα. Η φιλοσοφία και οι βασικές επιλογές της, τις οποίες παρουσιάσα προηγουμένως σε πολύ γενικές, είναι αλήθεια, γραμμές αποδεικνύουν ακριβώς το αντίθετο. Η Αναθεώρηση αποτελεί την κορύφωση μίας βαθύτατα πολιτικής διεργασίας με ιστορική προοπτική που ως κύριο στόχο έχει τον εκσυγχρονισμό των θεσμών και τη βελτίωση των όρων που προσδιορίζουν την ποιότητα της δημοκρατίας.

Η προσπάθειά μας αποτελεί συνέχεια και προέκταση μίας σειράς πρωτοβουλιών που κατέληξαν στη θέσπιση σημαντικών νομοθετημάτων. Κάθε καλόπιστος παρατηρητής διαπιστώνει τις ριζικές αλλαγές που έχουν συντελεσθεί τα τελευταία χρόνια. Θυμίζω το νόμο για το ΑΣΕΠ, το νόμο για τη Ραδιοτηλεόραση, το νόμο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, το νόμο για το Συνήγορο του Πολίτη, το νόμο για τη Νομαρχιακή

Αυτοδιοίκηση, το νόμο για τις συνενώσεις των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ και το νόμο για τη χρηματοδότηση και τον έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων.

Αυτές οι παρεμβάσεις εντάσσονται σε μία ενιαία πολιτική φιλοσοφία. Όλες αποτελούν εκφράσεις ενός σχεδίου για τον πολύπλευρο εκσυγχρονισμό της πολιτείας και της κοινωνίας. Η πολιτική μας συνάντησε βέβαια πολλές αντιρρήσεις. Συνάντησε μάλιστα αντιρρήσεις και από όσους εμφανίζονται σήμερα ως τιμητές, κατηγορώντας μας για ατολμία. Ξεχνούν όμως ότι είχαν ως τώρα πρωτοστατήσει για τη ματαίωση των μεταρρυθμίσεων.

Η συζήτηση για την Πρόταση Αναθεώρησης στη λαϊκή αντιπροσωπεία μας δίνει την ευκαιρία να αποδείξουμε την υπεροχή της συνταγματικής πολιτικής μας. Να αποδείξουμε ότι την επεξεργασθήκαμε με αίσθηση ιστορικής ευθύνης και γνώση του νέου διεθνούς περιβάλλοντος.

Τελειώνοντας, επιθυμώ να υπογραμμίσω ότι είμαστε διατεθειμένοι να δεχθούμε με ανοικτό πνεύμα κάθε πρόταση που συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό των θεσμών και την ποιοτική αναβάθμιση της δημοκρατίας μας. Τη στάση αυτή τηρήσαμε άλλωστε και στην αρμόδια Επιτροπή. Η Αναθεώρηση του Συντάγματος είναι εγχείρημα με ιστορική προοπτική. Είναι εγχείρημα που επωμίζονται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό,

όλες οι παρατάξεις της Βουλής και όλοι οι βουλευτές. Αποτελεί εντέλει υπόθεση όλων μας.

Στην κοινή αυτή προσπάθεια πρέπει να επιστρατεύσουμε όλες τις δυνάμεις μας και να αναζητήσουμε, όχι μόνο για μας αλλά και για τις γενιές που έρχονται, τις καλύτερες δυνατές λύσεις. Έτσι μόνο θα εξασφαλίσουμε στους πολίτες της χώρας πραγματικές δυνατότητες και στη χώρα την ικανότητα να ανταποκριθεί σωστά στις προκλήσεις της νέας εποχής. ~~Αθήνα, 24 Απριλίου 1998~~